

פרק מו

מבוא להלכות איסור חמץ

העטרה

א. המקור בתורה לאיסור חמץ:

1. שמות פרק יב:

"(יד) וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לְכֶם לְזִכְרוֹן וְתִגְדָּתֶם אֹתוֹ חֵג לַה' לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּתְקַנֶּהוּ: (טו) שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֹהֶּ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבֵּיתֵיכֶם כִּי כָּל אֹכֵל חֶמֶץ וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי: ... (יח) בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב תֹּאכְלוּ מִצַּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֹשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב: (יט) שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵיתֵיכֶם כִּי כָּל אֹכֵל מִחֻמְצָת וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִעֲדַת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֻזְרַת הָאָרֶץ: (כ) כָּל מִחֻמְצָת לֹא תֹאכְלוּ כָּל מוֹשְׁבֵיתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצּוֹת."

א. **מצוות עשה** של השבתת חמץ – "אֹהֶּ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבֵּיתֵיכֶם."

ב. **מצוות לא תעשה** שלא ימצא חמץ – "שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵיתֵיכֶם."

ג. **מצוות לא תעשה** שלא לאכול שום דבר שיש בו תערובת חמץ – "כָּל מִחֻמְצָת לֹא תֹאכְלוּ."

2. שמות פרק יג:

"(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זְכוֹר אֵת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יִצְאֶתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים כִּי בַחֲזוֹק יָד הוֹצִיא ה' אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֹאכַל חֶמֶץ: ... (ו) שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכְלֵם מִצַּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חֵג לַה': (ז) מִצּוֹת יֹאכְלֵם אֵת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא יִרְאֶה לָּהֶּ חֶמֶץ וְלֹא יִרְאֶה לָּהֶּ שְׂאֹר כָּל גְּבֻלָּהּ."

א. **מצוות לא תעשה** – חזרה נוספת על מצוות לא תעשה – "וְלֹא יֹאכְלֵם חֶמֶץ."

ב. **מצוות לא תעשה** שלא יראה חמץ – "וְלֹא יִרְאֶה לָּהֶּ חֶמֶץ וְלֹא יִרְאֶה לָּהֶּ שְׂאֹר כָּל גְּבֻלָּהּ."

לסיכום יש בעניין חמץ:

**מצוות עשה אחת – "תשביתו שאר מבתיכם"
וארבע מצוות לא תעשה:**

- א. "שאר לא ימצא".
- ב. "ולא יראה לך חמץ".
- ג. "ולא יאכל חמץ".
- ד. "כל מתמצת לא תאכלו".

ב. טעם מצוות אכילת מצה ואיסור אכילת חמץ

"(א) שמור את חַדֵּשׁ הָאֲבִיב וְעֲשִׂיתָ פֶּסַח לְה' אֱלֹהֶיךָ כִּי בְחַדֵּשׁ הָאֲבִיב הוֹצִיאָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לְיָלֵה: ... (ג) לֹא תֹאכַל עֲלִיו חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עֲלִיו מִצּוֹת לָחֶם עֲנִי כִּי בְחַפְזוֹן יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" (דברים טז)

1. מהו הטעם במצוות אכילת מצה?

שאלות חשיבה

- 2. מה הדמיון בין השבתת חמץ לבין שבת? מה אנו משביתים בשבת?
- 3. "לא יראה, לא ימצא, ולא יאכל". כתבו מה נכלל בכל איסור?

פרק מז

איסור חמץ, בדיקתו, ביטולו, ביעורו ומכירתו (פרק פד)

- א. כל האוכל כזית חמץ בפסח, מתחילת ליל חמישה עשר בניסן עד סוף יום האחד ועשרים בו, במזיד חייב כרת (מיתה בידי שמים).
- ב. החמץ אסור אפילו בהנאה, שנאמר: **"וְלֹא יֵאָכַל חֶמֶץ"**. למדו מכך שלא יהא לך בו היתר אכילה. לכן אסור להאכיל בהמתו בחמץ, אפילו בהמת חברו אסור להאכילה בחמץ, אפילו שמצאו זרוק בחוץ, שגם זו הנאה עבורו.
- ג. גם המניח חמץ ברשותו אפילו שלא אכל ממנו, עובר על שני לאווים, שנאמר: א. **"וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ חֶמֶץ"**; ב. **"שָׂאֵר לֹא יִמָּצֵא"**.
- ד. כל אדם צריך לנקות היטב את חדרי ביתו ובכל מקום בו רגילים להכניס בו חמץ.
- ה. אחרי תפילת מעריב אור לי"ד בניסן בודקים לאור נר שעווה שיש בו פתילה אחת. נוטל ידיו ומברך: **"בֵּא"י אֱמ"ה אֶקְב"ו עַל בִּיעוֹר חֶמֶץ"**.
- ו. בנוסח הברכה: אין לברך **"על בדיקת חמץ"** אלא **"על ביעור חמץ"**, כי עיקר הבדיקה לצורך הביעור, והבדיקה היא רק אמצעי לביעור שהוא התכלית.
- ז. אין בודקים בנר אבוקה (שיש בו כמה פתילות), שאין יכולים להכניס נר זה לחורים ולסדקים, וגם בנר כזה יחשוש לדליקה ומתוך כך לא יבדוק היטב בכל המקומות.
- ח. פנס חשמלי כשר לבדיקת חמץ – ואף מברכים עליו.

- ט. קודם הבדיקה נוהגים להחביא בבית עשרה פתיתי חמץ כדי שברכתו לא תהיה לבטלה. אם לא נתן, יצא ידי חובה, כי דעתו בזמן הברכה לבער אם ימצא חמץ. ועוד שהברכה היא גם על הביעור הסופי שיעשה מחר.
- י. אסור לדבר בין הברכה לבדיקה שלא מעניין הבדיקה, ואם דיבר בדברים שלא מעניין הבדיקה, צריך לחזור ולברך. טוב שלא ידבר כלל בבדיקה כדי שיתרכז רק בה, ואם דיבר באמצע הבדיקה, לא חוזר שכבר התחיל במצווה.
- יא. אם אבד אחד הפתיתים, יש לסמוך על הביטול שיעשה לאחר הבדיקה, ואין צורך להרבות בחיפושים לאחר מכן.
- יב. בברכה אחת אפשר לבדוק כמה בתים, ואין צורך לברך שוב. יש לבדוק חמץ גם בבית הכנסת אך בלי ברכה.
- יג. סיים בדיקתו, אומר את נוסח **ביטול החמץ**: (בעברית מי שלא מבין ארמית) **"כל חמץ וכל שאור שישנו ברשותי שלא ראיתי ולא ביערתי – יבטל ויהיה הפקר כעפר הארץ"**.
- יד. מצוות עשה מן התורה להשבית החמץ קודם זמן איסור אכילתו, שנאמר **"תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבְּתֵיכֶם"**. השבתה זו היא "ביטול החמץ", שיחשוב האדם שאין לו כלל חמץ ברשותו, וכל החמץ שישנו הרי הוא כעפר הארץ. בכך אינו עובר עליו יותר בבל יראה ובבל ימצא.
- טו. לפיכך למחרת הבדיקה בי"ד בניסן בבוקר אנו עושים את ביטול ואת ביעור החמץ הסופי על ידי שריפתו.
- טז. **ביטול חמץ**: בי"ד בניסן מותר לאכול חמץ עד סוף שעה רביעית – זמנית, ואחר כך שורף את כל החמץ הנשאר לו ומבטלו שנית. נוסח הביטול הפעם הוא בתוספת של המשפט: **"כל חמץ וכל שאור שישנו ברשותי שראיתיו ושלא ראיתיו, שבערתיו ושלא בערתיו – יבטל ויהיה הפקר כעפר הארץ"**. הסיבה לשינוי בנוסח הביטול היא כי בלילה לא רצינו לסיים לאכול חמץ, ולכן מבטלים רק את מה שלא רואים. מה שאין כן – בבוקר אנו מבטלים את הכול.

יז. מי שיוצא לדרך ולא יהיה בביתו בזמן בדיקת וביעור החמץ, ימנה שליח שיעשה עבורו את הבדיקה ואת הביעור ובערב פסח יבטל את כל החמץ שיש ברשותו.

יח. "ביטול החמץ" מועיל לאנשים שאינם מתעסקים עם החמץ בכמויות גדולות במהלך השנה (כלומר, אנשים פרטיים). ואולם סוחרים שיש בידם כמויות גדולות של חמץ, אין מועיל להם הביטול, כי מאחסנים הם אותו לצורך מכירה לאחר הפסח. לכן תיקנו חכמים שסוחרים אלו יעשו **מכירת החמץ** שברשותם לגוי. גם אנשים פרטיים מוכרים חמץ.

יט. **מכירת חמץ**: בגלל הפסד ממון תיקנו שיהא אדם חותם אצל הרב על שטר הרשאה ומקנהו לרב, ובזה ממנה את הרב לשליחו למכור לגוי את כל תערובת החמץ. במוצאי פסח עובר החמץ לרשות היהודי על-פי תנאי המכירה בין הרבנות לגוי.

כ. חמץ שעבר עליו פסח ולא נמכר, אסור בהנאה. לכן יש להקפיד לקנות אחרי פסח רק מחנות המציגה אישור שמכרה את החמץ.

שאלות חזרה

1. כיצד למדו חכמים שחמץ אסור אפילו בהנאה?
2. על אילו איסורים עובר אדם המשאיר חמץ בביתו אף שאינו אוכל ממנו?
3. מהו זמן בדיקת חמץ?
4. מדוע אין מברכים "על בדיקת חמץ"?

5. מדוע נר עם כמה פתילות כמו אבוקה פסול לבדיקת חמץ?
6. עם אלו אמצעי תאורה ניתן לבדוק את החמץ?
7. מי שדיבר בין הברכה לבדיקה לצורך הבדיקה, מה דינו?
8. מיד לאחר שהאבא סיים לברך על בדיקת חמץ, צלצלו אליו במכשיר הנייד, הוא זיהה שמדובר בענייני עבודתו, והוא השיב למצלצל. מה עליו לעשות?
9. מה צריך לעשות, אם לא מצליחים למצוא את כל עשרת הפתיתים שהחביאה אימא לצורך הבדיקה?
10. האם ברכה אחת מועילה לכמה בתים?
11. הסבירו את המטרה ואת התכלית של "ביטול החמץ".
12. מה ההבדל בין ביטול החמץ של היום ובין ביטול חמץ של הלילה?
13. א. למי לא מועיל ביטול החמץ?
ב. נמקו תשובתכם.
14. מה תיקנו חכמים לסוחרים המחזיקים כמות גדולה של חמץ במחסן?
15. מה דין חמץ של יהודי שעבר עליו הפסח ולא מכרו?

פרק מח

מבוא להלכות הכשרת כלים

מקור דיני הכשרת כלים:

הכשרת כלי פסח נלמדת מהלכות הכשרת כלי שבלע איסור. אלעזר הכהן הדרין את בני ישראל, כאשר חזרו מהמלחמה במדיין עם שלל רב וכלים שונים שבלעו איסור, איך להכשירם. ככתוב בספר במדבר לא:

”**(א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) נִקֵּם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים ... (ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר הִתְלַצְוּ מֵאַתְכֶם אַנְשִׁים לְצַבָּא וַיְהִיו עַל מִדְיָן לְתַת נִקְמַת ה' בְּמִדְיָן: ... (ד) וַיִּצְבְּאוּ עַל מִדְיָן כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וַיְהַרְגוּ כָּל זָכָר: (ה) וְאֵת מַלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ עַל תְּלִילֵיהֶם ...: (ו) וַיֵּשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת נְשֵׁי מִדְיָן ... (ז) וַיִּקְחוּ אֶת כָּל הַשְּׁלָל וְאֵת כָּל הַמִּלְקוֹת בְּאֲדָם וּבְבַהֲמָה: (ח) וַיֵּבְאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשְּׁבִי וְאֵת הַמִּלְקוֹת וְאֵת הַשְּׁלָל אֶל הַמִּתְּנֶה ... (ט) וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל אַנְשֵׁי הַצֶּבָא הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה: (י) אַךְ אֵת הַזָּהָב וְאֵת הַכֶּסֶף אֵת הַנְּחֹשֶׁת אֵת הַבְּרָזֶל אֵת הַבַּדִּיל וְאֵת הָעֶפְרָת: (יא) כָּל דְּבַר אֲשֶׁר יָבֵא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְטָהַר אַךְ בְּמֵי גִדְהָ יִתְחַטָּא - (כלים שנלקחו מעובדי אלילים, בנוסף להגעלה, יש לטבול אותם במקוה) וְכָל אֲשֶׁר לֹא יָבֵא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמַיִם.”**

כבולעו כך פולטו

על-פי העיקרון של “כדרך בליעתו של האיסור כך דרך הוצאתו”, כתבו בתלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף עה עמוד ב: “תנו רבנן: הלוקח כלי תשמיש מן העובדי כוכבים, דברים שלא נשתמש בהן – מטבילין והן טהורין; דברים שנשתמש בהן ע”י צונן, כגון כוסות – מדיחין ומטבילין והם טהורין; דברים שנשתמש בהן ע”י חמין, כגון היורות (סירים) ... – מגעילין ומטבילין והן טהורין; דברים שנשתמש בהן ע”י האור (האש), כגון השפודין ... – מלבנן ומטבילין והן טהורין.”

חשוב להדגיש שהטבילה במקווה הוא רק לגבי כלים שהגיעו מגוי אבל בדיני הכשרת כלים שלנו לפסח אנו מאמצים את העיקרון "כבולעו כך פולטו" ומכשירים את הכלים בשטיפה או בהגעלה או בליבון בלבד, ולא טובלים את הכלים במקווה.

ע"כ/כ"א כ"ג

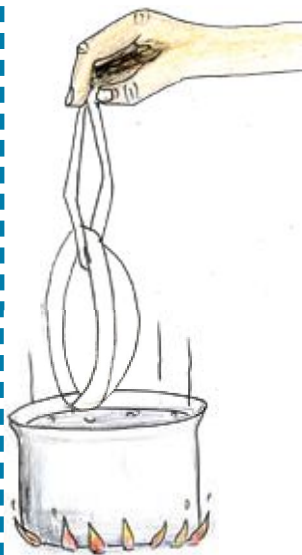
1. עיינו במקור בספר במדבר וכתבו מהיכן לומדים את דיני הכשרת כלים.
2. כתבו את הכלל להכשרה. הסבירו ופרטו.
3. "אֵךְ בְּמִי נִדְּהָ יִתְחַטָּא"; כלומר, יש לטבול במקווה לפני הכשרתו הסופית. מדוע מובא דין זה בספר במדבר?

פרק מט

הגעלת כלים (פרק פו)

א. הכלים אשר בהם משתמשים במשך כל השנה הם כלים ש"בלעו חמץ", ולכן אסורים בשימוש במשך ימות החג. רצוי מאוד לקנות מערכת כלים מיוחדת לפסח. ואולם מי שאין ידו משגת, יכול להכשיר את כליו הרגילים (את הכלים שאפשר להכשיר).

ב. **כלל ההכשרה: "כבולעו כך פולטו"**, כלומר, בדרך השימוש בכלי, כך מכשירים אותו. בהתאם לכלל זה ההכשרה נעשית בשלושה אופנים: 1. הגעלה, 2. ליבון, 3. הדחה במים צוננים.

1. **הגעלה** – כלים שמשמשים בהם לבישול (כגון סירים), מגעילים במים רותחים. מנקים היטב את הכלי ומכניסים אותו למים נקיים ורותחים שמעלים בועות. לאחר ההגעלה שוטפים אותו במים קרים.

מכסה הסיר – הכשרו בהגעלה כמו הסיר. סכינים ומזלגות – הכשרם על ידי

עירוני מים רותחים או בהגעלה בכלי שני משום שתשמישם הוא בדרך כלל בכלי שני.

2. **ליבון** – נועד לכלים שמשמשים בהם לאפייה או לצלייה כמו שיפודים. יש צורך להניח את הכלי על האש עד שיאדים ויתז ניצוצות, ויש מקלים אם נתלבן עד שקש נשרף עליו מבחוץ. ואולם נוהגים להחמיר כדעה הראשונה.

3. **הדחה במים צוננים** – כלים שלא השתמשו בהם בחמין מעולם, הכשרם על ידי שטיפה במים צוננים.
- ג. **כלי פלסטיק** וניילון לסוגיהם – מיוצרים מנפט, לכן דינם ככלי מתכות, ואפשר להכשירם בהגעלה, כי הם בולעים ופולטים. (בתנאי שהם יעמדו בום המים).
- ד. **כלי חרס** – אין אפשרות להכשירם, כי חרס בולע ואינו פולט. כלי פורצלן דינם כדין כלי חרס.
- ה. **כלי זכוכית** שנויים במחלוקת:
- לפי מנהג קהילות בני ספרד:** אין הם בולעים כלל. לפיכך אינם צריכים שום הכשר, ודי להם בשטיפה.
- לפי מנהג קהילות בני אשכנז:** כלי זכוכית מיוצרים מחול, לכן דינם ככלי חרס הבולעים ואינם פולטים. לפיכך אין דרך להכשירם.
- ו. **כלי דורלקס ופיירקס** – מיוצרים מן החול ודינם כדין כלי זכוכית.
- ז. מחבת: **למנהג בני ספרד:** בהגעלה, **למנהג בני אשכנז:** מצריכים ליבון.
- ח. **פְּלִטָּה חשמלית** – מנקים אותה היטב ומדליקים אותה כשעה, ורצוי לצפותה בנייר כסף.
- ט. **תנור** – מנקים אותו היטב ומדליקים על חום גבוה כשעה.
- י. **תבניות של תנור** או סיר של עוגה, דרכם לבלוע באש. לכן צריכים ליבון כדי להכשירם, אולם בליבון התבנית והסיר יתעקמו או ייהרסו. לפיכך אין דרך להכשירם. היום יש תבניות חד-פעמיות או שיקנה תבניות חדשות לפסח.
- יא. **שולחנות** שאוכלים עליהם ישירות במהלך השנה, יערה עליהם מים רותחים, מחשש שבלעו על ידי מרק שנשפך עליהם. ואולם אם רגילים לאכול עליהם במפה, אין צריכים הכשרה, ודי בניקוי רגיל ובכיסויים במפה בפסח.
- יב. **מקרר** היות שאינו בולע בחום כלל, יש להכשירו על ידי ניקיון יסודי, שלא יישארו בו פירוורי חמץ ובשטיפה רגילה.

יג. כלי שתייה שברור לו שלא השתמשו בהם בחמין, אינם צריכים הגעלה כלל, ודי להם בשטיפה ובניקיון רגיל.
 יד. כל כלי השתייה שרוב תשמישם בצוננים, די להם בניקיון ובשטיפה בצוננים, כי הולכים לפי רוב התשמיש, גם אם השתמשו בו בחמין כמה פעמים. ויש המחמירים במקרה כזה להגעיל.

שאלות חזרה

1. הסבירו את הכלל שעל פיו מכשירים כלים בפסח?
2. כיצד מכשירים כלים מפלסטיק? נמקו את דבריכם.
3. כיצד מכשירים מחבת לפי העדות השונות ומדוע?
4. העתיקו את הטבלה וסמנו ב* את צורת ההכשרה במקום הנכון.

שולחן	כלי חרס	שיפוד	פלטה של שבת	תנור	מקרר	סכין ומזלג	כלי זכוכית	סירים	סוג הכלי צורת ההכשרה
									הגעלה
									ליבון
									הדחה במים
									עירוי במים רותחים
									אין תקנה
									דרך אחרת, פרט.

פרק נ

הלכות ערב פסח (פרק פז)

מצה שמורה

מצה שמורה היא מצה שנאפתה מחיטים השמורות ממגע מים משעת הקצירה.

אדר-ניסן

עיינו בקיצור שולחן ערוך מקור חיים פרק פז סעיפים ב, דה וענו על השאלות האלה:

שאלות חזרה

1. מדוע נוהגים הבכורים להתענות בערב פסח?
2. א. כיצד נוהגים היום אנשים כדי לפטור עצמם מהתענית?
ב. איך זה מועיל?
3. בדקו ביומן וכתבו מתי סוף זמן אכילת חמץ השנה בערב פסח.
4. כתבו כיצד נוהגים בביתכם לשרוף את החמץ בערב פסח? (פרטו מתי ואיך).
5. מדוע אסור לאכול מצה בערב פסח?

6. האם מותר לאכול מצה עשירה (מצה הנילושה במי פירות) בערב פסח? ומדוע?

7. העתיקו את הטבלה והשלימו את החסר.

תאריך	י"ד ניסן				י"ז ניסן			כ"ב ניסן
יום טוב או חול מועד חג								איסרו חג
מספר ימי החג	1						7	
האירוע	שחיתת קרבן פסח מחצות וחצי						קריעת ים סוף	

אדר-ניסן

פרק נא

ליל הסדר (פרק פח)

עיינו בקיצור שולחן ערוך מקור חיים פרק פח סעיפים
א-יג וענו על השאלות האלה:

שאלות חזרה

1. הסבירו מהי מצוות "סיפור יציאת מצרים".
2. מה מטרת כל סדר ליל פסח?
3. אילו מצוות מסדר פסח אנו עושים בהסבה?
4. על איזה צד יש להיסב?
5. האם גם נשים צריכות להיסב?
6. מדוע נשים חייבות בשתיית ארבע כוסות?

7. מה דינו של מי שחולה גמור ויין מזיק לו?

'דבר שטיבולו במשקה'

האוכל דבר שטבול במשקה כשהוא רטוב, כגון פרות שנשטפו במים או ביסקוויט הטבול בחלב וכדומה, צריך ליטול ידיו בלא ברכה, ואפילו שאין ידיו נוגעות במקום המשקה. והמשקים לעניין זה הם:

8. מתי בליל הסדר נוטלים אנו על דבר שטיבולו במשקה?

9. ב"כרפס" יש רמז לשעבוד ישראל. לכן אנו אוכלים אותו בליל הסדר. מהו הרמז?

10. הסבירו ופרטו מה עושים כשמגיעים ל"יחץ"?

11. כתבו במחברתכם רק את המושגים הקשורים לליל הסדר מתוך המושגים בתרמילון והסבירו ארבעה מתוכם:

תרמילון:

ארבע כוסות, ארבעת המינים, ארבע קושיות, כרפס, סיפור יציאת מצרים, היסבה, אושפיזין, אפיקומן, לחם עוני, שמן זית, ארבע פרשיות, ספק ברכות להקל, הלל, סכך, צלתה מרובה מחמתה

עיינו בקיצור שולחן ערוך מקור חיים פרק פח סעיפים יט, כא-כו, כט-ל, לג, לז וענו על השאלות האלה:

שאלות חזרה

1. כתבו את המחלוקות שיש בין קהילות ספרד לקהילות אשכנז בעניין ברכת "הגפן" על ארבע כוסות המצווה בליל הסדר.
2. אילו ברכות אנו מברכים על המצה?
3. כמה כזיתים יש לאכול מן המצה כשמגיע ל"מוציא מצה"?
4. מדוע אוכלים שני כזיתים?
5. כיצד ינהג מי שקשה לו לאכול מצה יבשה?
6. מהו הזמן הראוי לאכילת מצה?

עיינו בהגדה של פסח, וכתבו באילו מקומות במהלך ליל הסדר אנו שותים את ארבע הכוסות?

עיינו בהגדה של פסח, וכתבו כמה פעמים יש חובה לאכול מצה בליל הסדר. כתבו מתי בכל פעם, ומדוע?

שאלות חשיבה

1. "כולנו חכמים וכולנו נבונים עלינו לספר ביציאת מצרים". מדוע? מה מטרת הסיפור של החכמים?
2. מנה פעולות מיוחדות שאנו עושים בליל הסדר, שאין מקובל לעשות אותם בערב שבת. מדוע? מה מטרת הפעולות הללו בליל הסדר?
3. כתוב אילו פעולות מיוחדות נהוג לעשות בליל הסדר במשפחתך כדי לעורר ענין.

פרק נב

דיני תפילות החג (פרק פט)

עיינו בקיצור שולחן ערוך מקור חיים פרק פט סעיפים א-ג,
ה, ו וענו על השאלות האלה:

שאלות חזרה

1. כתבו ממתני מפסיקים להזכיר את הגשם? פרטו לפי המנהגים השונים.
2. עיינו במחזור של החג וכתבו היכן אנו אומרים תפילת "יעלה ויבוא". (פרטו באיזו ברכה.)
3. מה דינו של מי ששכח לומר "יעלה ויבוא" באחת מתפילות החג: שחרית, מנחה וערבית?
4. מדוע אומרים את הלל בדילוג בימי חול המועד? כתבו שני טעמים.

פרק נג

מבוא למצוות ספירת העומר

מקור המצווה:

1. " (ט) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (י) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָהּ וְהִבֵּאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן: (יא) וְהִנִּיף אֶת הָעֹמֶר לִפְנֵי ה' לְרִצְוֹנְכֶם מִמִּתְרַת הַשָּׁבֹת יִנִּיפְנוּ הַכֹּהֵן: (יב) וַעֲשִׂיתֶם בַּיּוֹם הַנִּיפְכֶם אֶת הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תָּמִים בֶּן שְׁנַתוֹ לְעֹלָה לַה': (יג) וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרִינָיִם סֹלֶת בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן אִשָּׁה לַה' רֵיחַ נִיחַח וְנִסְכָּה יַיִן רְבִיעִית הַהַיּוֹן: ... (טו) וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּתְרַת הַשָּׁבֹת מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שָׁבֹתוֹת תְּהִינָה: ". (ויקרא כג)

טעם הבאת העומר

2. "אמר רבי יהודה משום רבי עקיבא: מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח – מפני שהפסח זמן תבואה הוא. אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו לפני עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות".
(תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף טז עמוד א)

אופן המצווה וזמן המצווה

3. "עומר זה מן השעורים היה בא, ודבר זה הלכה ממש רבינו, וכיצד היה נעשה?
מערב יום טוב יוצאין שלוחי בית דין ועושין אותו כריכות במחובר לקרקע, כדי שיהיה נוח לקצור, כל העיירות הסמוכות לשם מתכנסות, כדי שיהיה נקצר בעסק גדול, וקוצרין שלש סאין שעורין בשלשה אנשים, ובשלש קופות, ובשלשה מגלות, כיון שחשכה, אומר להם הקוצר לכל העומדים שם: בא השמש?
אומרין לו: הין, בא השמש? אומרין לו: הין, בא השמש? אומרין לו: הין ...

ואם היה שבת, אומר להן: שבת היום? אומרים לו: הן, שבת היום? אומרין לו: הן, שבת היום? אומרין לו: הן, ואחר כך אומר להן: אקצור? והן אומרין לו: קצור, אקצור? והם אומרים לו: קצור, אקצור? והם אומרים לו: קצור, שלש פעמים על כל דבר ודבר.

וכל כך למה? מפני אלו הטועים שיצאו מכלל ישראל בבית שני, שהן אומרין שזה שנאמר בתורה ממחרת השבת הוא שבת בראשית, ומפי השמועה למדו שאינה שבת אלא יום טוב, וכן ראו תמיד הנביאים והסנהדרין בכל דור ודור שהיו מניפין את העומר בששה עשר בניסן בין בחול בין בשבת ...". (רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק ז)

טעם מצוות ספירת העומר

4. "משרשי המצוה על צד הפשט, לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל ... והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה ... ומפני כן, נצטוינו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, **להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, כעבד ישאף צל**, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף (משתוקק, מצפה) אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם כי... כל חפצו להגיע אל הזמן ההוא. וזהו שאנו מונין לעומר ...".
(ספר החינוך מצווה שו)

עכשיו כיתה

1. כתבו את הפסוקים המורים על מצוות הבאת העומר ועל מצוות ספירת העומר.
2. מדוע מביאים את העומר דווקא בחג פסח?
3. מדוע הקפידו לערוך את טקס קצירת העומר ברבים ובפרהסיה?
4. מדוע הקפידו שלוחי בית דין לחזור על כל פעולה שלוש פעמים?
5. מה הייתה טעות ה"קראים" בקביעת התאריך לתחילתה של ספירת העומר?
6. מהו טעם המצווה של ספירת העומר לפי ספר החינוך?

פרק נד

בין פסח לעצרת (פרק צ)

הלכות ספירת העומר

עיינו בקיצור שולחן ערוך מקור חיים פרק צ סעיפים ג-ו

וענו על השאלות האלה:

1. מדוע מונים דווקא בלילה?
2. אם חברכם שואל אתכם בזמן בין השמשות כמה ימים היום לספירת העומר.
 - א. כיצד עליכם להשיב לו?
 - ב. נמקו את דבריכם.
3. משה הזכיר לעמוס כי היום ל"ג בעומר, ואל לו לומר תחנון בתפילה.
 - א. האם עמוס יכול להמשיך לספור?
 - ב. נמקו את דבריכם.
4. מי ששכח לספור ספירת העומר בתפילת ערבית, מה עליו לעשות?
5. מי ששכח ולא ספר כלל בלילה, מה עליו לעשות?
6. בתפילת ערבית גילה יוסי כי אתמול ספר מספר לא נכון. כיצד עליו לנהוג?

עיינו ב**סידור בנוסח ספרד ובסידור בנוסח אשכנז ומצאו את**

ההבדל בנוסח הספירה.

מנהגי אבלות בימי הספירה

- "אמרו: שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם, עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום, ושנאה להם רבי מאיר ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה. תנא: כולם מתו מפסח ועד עצרת." (תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סב עמוד ב)

- א. נוהגים שלא לישא אישה עד יום ל"ג בעומר משום שפסקו למות רק ביום ל"ד בעומר, ובני קהילות אשכנז נוהגים להתיר נישואים ביום ל"ג בעומר בלבד.
- ב. כמו כן נוהגים שלא להסתפר עד יום ל"ד בבוקר, ויש הנוהגים להסתפר ביום ל"ג בעומר משום שסוברים שביום זה פסקו מלמות. יש עוד מנהגים שונים בעניין זה, וכל אחד ינהג כמנהג אבותיו.

ל"ג בעומר

- ג. יום ל"ג בעומר הוא יום ההילולא של רבי שמעון בר-יוחאי, ומשום שציווה רשב"י לנהוג שמחה ביום זה, מרבים בשמחה, ואין אומרים בו תחנון וכן בתפילת מנחה שלפניו.
- ד. נהגו ילדי ישראל לערוך שמחה של תורה סביב מדורות ביום זה.

שאלות חזרה

1. כתבו כמה מנהגי אבלות הנוהגים בימים אלו.
2. באילו תאריכים אין נוהגים לשאת נשים? פרטו לפי המנהגים השונים.

3. כיצד נוהגים בביתכם בעניין גילוח ותספורת בימים אלו?

4. מה מיוחד ביום ל"ג בעומר?

עיינו בקיצור שולחן ערוך מקור חיים פרק צ סעיפים י-יא וענו על השאלות האלה:

5. מדוע שמחים ביום ל"ג בעומר?

6. הסבירו מהו יום פסח שני.

7. מה נוהגים ביום זה?

יום העצמאות – ה' באייר ויום ירושלים – כ"ח באייר

- מאז שקבעו את פורים ואחר כך חנוכה לא נקבע שום יום בלוח השנה בו יש לומר הלל. יום הכרזת מדינת ישראל היה ביום ששי, ה' באייר תש"ח. היישוב היהודי בארץ היה קטן מאד, הייתה מלחמה קשה, ולבסוף קמה מדינת ישראל ועם ישראל שב לארצו לאחר שנות גלות ארוכות. הרבנות הראשית לישראל בראשות הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל והרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג, קבעו לומר הלל בכל שנה בה' באייר על הניסים המיוחדים הללו.

- לאחר 19 שנה מאז הקמת מדינת ישראל, אויבי מדינת ישראל בקשו שוב להשמיד את מדינת ישראל. הם פתחו במלחמה, ולאחר ששה ימי לחימה בלבד, עם ישראל ניצח את האויבים, וירושלים העתיקה שבה אלינו שוב. הרבנות הראשית לישראל בראשות הרב יצחק ניסים והרב איסר יהודה אונטרמן, קבעו לומר הלל על הנס המופלא הזה. ימי הנס הללו עיקרם בתפילה והודאה לה' וסיפור ניסי ההצלה והישועה, ושיבתנו לארץ – "טוב להודות לה', להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות".

עיינו בקיצור שולחן ערוך מקור חיים פרק צ סעיף יב וענו על

השאלות האלה:

שאלות חזרה

1. על אילו ימים מדבר הרב חיים דוד הלוי באומרו שבתקופתנו ה' מזכנו והופך ימי הספירה מאבל לימים טובים?
2. על מה אנו מודים לה' בימים אלו?
3. מה אנו מתפללים על העתיד לבוא בימי הודאה אלו?
4. ספרו כיצד נוהגים בקהילתך לחוג את יום העצמאות ואת יום ירושלים.

שאלת חקר

חפשו בספרים, שאלו אנשים מבוגרים, ובקשו מהם שיספרו לכם על תחושותיהם והרגשתם בעקבות הניסים והנפלאות במלחמת ששת הימים.

פרק נה

דיני ראש חודש ומנהגיו (פרק פא)

עיינו בקיצור שולחן ערוך מקור חיים פרק פא סעיפים ו, ח-ט, טו-יח וענו על השאלות האלה:

שאלות חזרה

1. מה היו נוהגים לעשות כדי לציין ולחוג את יום ראש חודש?
2. איזו תפילה מוסיפים בברכת המזון בראש חודש?
3. כיצד ינהג מי ששכח לומר "יעלה ויבוא" בברכת המזון בראש חודש?
4. מי ששכח לומר "יעלה ויבוא" בראש חודש בשחרית או במנחה חוזר ומתפלל, אך מי ששכח בערבית אינו חוזר ומברך. מדוע?
5. מדוע יש שאינם נוהגים לברך על ההלל בראש חודש?
6. מדוע יש לומר את ההלל בעמידה?